

Naslovna stran

Anton Ingolič

Soseska

Woodstar Publisher, 2016

O tej e-knjigi

“Soseska“; Anton Ingolič, 1939

© Woodstar Publisher, 2016

BISBN 978-999-2727-04-39 (pdf)

BISBN 978-999-2727-05-39 (mobi)

BISBN 978-999-2727-06-39 (ePub)

BISBN 978-999-2727-07-39 (azw3)

Publicirala v elektronski obliki založba Woodstar Publisher S. A., December, 2016.

Avtorske pravice in licenca

Vse pravice pridržane.

Nobenega dela te e-knjige ni dovoljeno reproducirati, prenašati ali uporabljati v izvirniku ali v prevodu v kakršni koli obliki in s katero koli tehniko, elektronsko, mehansko, s fotokopiranjem, snemanjem ali s katerim koli sistemom za shranjevanje, obdelavo in prenos podatkov brez pisnega dovoljenja založbe.

Ta e-knjiga je namenjena vaši osebni uporabi. Ni je dovoljeno prodajati naprej ali podariti drugim osebam. Če bi želeli to e-knjigo podeliti z drugo osebo, prosimo kupite dodatni izvod za vsaki osebi, kateri bi jo radi podarili. Če berete to e-knjigo, a je niste kupili ali ni bila kupljena za vašo osebno uporabo, potem bi bilo dobro, da bi si kupili vaš lasten izvod. Zahvaljujemo se vam, ker upoštevate in spoštujete avtorsko delo vseh sodelujočih avtorjev in založbe.

Vsebina

Naslovna stran 2

O tej e-knjigi 3

Avtorske pravice in licenca 3

Vsebina 4

SOSESKA 5

Prvo poglavje 6

Drugo poglavje 12

Tretje poglavje 15

Četrto poglavje 21

Peto poglavje 25

Šesto poglavje 30

Sedmo poglavje 36

Osmo poglavje 40

Deveto poglavje 47

Deseto poglavje 55

Enajsto poglavje 59

Dvanajsto poglavje 63

Trinajsto poglavje 68

Štirinajsto poglavje 72

Petnajsto poglavje 77

Šestnajsto poglavje 82

Sedemnajsto poglavje 87

Osemnajsto poglavje 91

Devetnajsto poglavje 94

Dvajseto poglavje 98

SOSESKA

(Anton Ingolič)

Prvo poglavje

Korenovi so bili že ves dan v koruzi. Dopoldne so jo potrgali na Falatih, popoldne so se odpravili na Dolge njive. Tu so je imeli deset tako dolgih ogonov, da je Jok pri vsakem oranju godrnjal, da so to hudičeve njive. Tega popoldne pa se mu je stari Koren smejal, ko je nalagal že drugi voz dolgih in čvrstih koruznih strokov, a ženske so bile šele sredi njive.

“Poglej jih zdaj, te hudičeve njive!” je rekel smehljaje. “Božje so, božje! Da bi le imeli več takih!”

Jok, “večni ženin”, kakor so ga že pred leti krstila hudomušna dekleta, se je popraskal za desnim ušesom in na ta način pritrtil svojemu očetu. Vrgel je polno košaro na voz in pognal po ogonu, ob katerem so se vrstili kupi lepih zeleno rumenkastih strokov. Pri prvem je spet ustavil in zmetal koruzo na voz.

Koren, ki je stal na vratniku, si je prižgal pipo in se oziral po njivi. Naraščajoč veter se je igral z njegovimi dolgimi, nekdanj svetlo rjavimi, zdaj že osivelimi brki in z orumenelimi in na pol suhimi koruznimi listi. Njiva je šelestela in mu pela o polnih in prijetno dišečih koruznjakih.

Tudi na sosednjih njivah je rastle večinoma koruza, zato ni bilo videti vasi, ki je ležala onkraj polj, marveč le jasno jesensko nebo in prav na obzorju kopaste vrhove gozdnatega Pohorja, Boč in Donačko goro. Neba ni kalil niti en oblak. Koren je ugotovil, da se bo lepo vreme še držalo.

“Potrebni smo takega vremena,” je dejal ženskam, ki so lomile v bližini.

“Dosti je bilo moče!” je odvrnila ena izmed njih in se ozrla proti nebu.

Potem je hitro segla po velikem, napetem stroku, ga v zamahu odčesnila in ga vrgla na najbližji kup. Vsaka ženska je imela po tri vrste. Če je katera zgrabila za gnilega, je naglo izmaknila roko in si jo obrisala v predpasnik. Drobnejši pa so se tako čvrsto držali stebel, da jih je bilo težko odlomiti. Tu so imele roke nekaj več posla, sicer so pa otroki kar kapali na kupe, ki so se naglo množili ob njivi. Kadar so bile ženske tihe, se je slišalo, kakor bi lomile hosto. Toda dolgo niso mogle molčati. Ravne so velika vas in ne mine dan brez zanimivih dogodkov; ker niso imele drugega, so se lotile Joka, ki je pobiral za njimi koruzo in čedalje bolj zaostajal.

“Jok, hitreje, hitreje,” se je oglasila Ložnica, ki je bila najbolj jezična, “drugače bomo s kožuharjem prehitro gotovi! Večji bo kup, več jih bo prišlo! Ni spak, da ne bi bila ena tudi zate!”

Ženske so zahehetale, Jok pa je odgovoril s dobrodušnim smehljajem, češ je pač tako; res jih ima že skoraj štirideset in bi bil že čas, da bi se oženil! A Bog pomagaj, če se še ni! Tudi tako mu je dobro.

“Nazadnje te bo res Veronika prehitela!” je dostavila Gačika in ošinila z levim očesom domačo hčerko, ki je trgala na drugem ogonu in se ni mešala v pogovore.

Zdaj se je pa zravnila, si z roko, v kateri je držala razkuštran strok, da so se videla rdeča zrna, popravila svetle lase in se široko nasmejala.

“Samo prej bom morala najti pravega!”

Vse hkrati so jo zavrnilo:

“To ne bo težko!”

“Pri vsaki hiši bi ga našla, če bi ga le hotela!”

“No, saj ga že ima, ni ji treba več iskati!” je zaklicala Gačika in ošinila Korena, ki se je delal, kakor da ne sliši nič.

“Nikogar še nimam,” se je branila Veronika, vendar je naglo vrgla strok stran in segla po najbližjem, da bi skrila zardeli obraz.

Ženske so kmalu prešle drugam, Koren pa je nehote ostal pri tej stvari. Še z večjim zadovoljstvom kakor prej na zrelo, bogato njivo se je oziral na hčerko, ki je spet hitela in se ni

brigala za pogovor. Čutila je njegov pogled, zato ji rdečica ni hotela z obraza. Veronika je bila sicer velika in močna, saj je bolje orala in kosila kakor Jok, zdaj pa se je čutila tako slabo, da bi se bila zgrudila, če bi jo oče poklical. A Koren je odšel na spodnji konec njive, premišljuje o tem, da je res že čas, da pogleda malo naokrog in poišče hčeri moža. Da bi se Jok kdaj oženil, ni verjetno, sicer pa ne bo dobil posestva on, dobila ga bo Veronika, ki že zdaj prav za prav gospodinji. Jok je sicer dober delavec, čeprav počasen, za gospodarja pa ni.

Krenil je proti Štukom, da pogleda, kako je z repo. Opravili bodo brez njega, da je le Veronika zraven. Pogosto se je ustavil in spregovoril kako besedo z ljudmi, ki so trgali koruzo ali skopali krompir. Po njivah je bilo živahno. Z njiv, kjer je rastla koruza, je prihajal med lomljenjem pridružen smeh in krik, s krompirišč se je razlegalo glasno govorjenje, vmes pa je zazvonilo, kadar je kopač zamahnil z motiko po kamnu. Na vratnikih so se igrali otroci, stavili so žive hraste ali 80 se šli slepe miši. Otročički, ki še niso shodili, pa so se valjali po travi in se smejali soncu, ki je počasi plulo nad njimi.

Ko je prešel njive in zašel med travnike, je nadaljeval prejšnjo misel. Jok naj ostane do smrti pri hiši; ena krava naj bo njegova in Veronika naj mu zredi vsako leto debelega prašiča, žita in drugega naj tudi toliko dobi, da mu ne bo hudo. Če se bosta z Veroniko razumela, pa ji bo lahko delal in z domačimi jedel. A koga naj poišče Veroniki? Koga naj izbere za svojega naslednika?

Oziral se je po travnikih, oko mu je često obstalo na jelševju, ki je mejilo posamezne parcele. V resnici pa je videl pred seboj le vrsti ravenkih hiš, kakor so se mu kazale z domačega dvorišča. Podrobno jih je pregledoval, pretaknil hleve in preštel živino, se vtihotapil v svinjake in kurnike, splezal na senike, obiskal kleti in se razgledoval po sadovnjakih in poljih, potem je šele preredel gospodarja, gospodinjo, žlahto in naposled domačega sina. A nikjer ni našel pravega; tu je bil premajhen hlev, tam preozke njive, drugod mu nista bila vseč stara dva ali mu je bila neljuba žlahta, ponekod pa se ni mogel sprijazniti z ženinom. Koren ni bil sicer najbogatejši v vasi, a njegova kmetija je bila med najtrdnejšimi. Tega se je dobro zavedal in je hotel, da taka tudi ostane.

Ko ni mogel najti dvajsetletni hčerki pravega ženina, zemlji pa zanesljivega gospodarja, je spet videl pred seboj to, kar je gledal. Travnik se je držal travnika, vsi so bili ravni kakor miza. Koder so zgodaj pokosili otavo, je trava pognala toliko, da ni bilo niti sledu po kosi, drugod je prepoznaval koso in kosca. Končno je prispel do svojega. Pregledal ga je in precenil, koliko bo otaviča. Repa na Štukih je kazala dobro in tudi krompir ni bil slab. Ko je spregovoril nekaj besed z Dolinškom, ki je pasel svojo edino kravo na vratniku, je krenil po cesti proti vasi. Kmalu je došel do potoka, onkraj katerega se je širila prostrana gmajna tja do gozdov.

Sprva je hotel po cesti naravnost v vas, potem je spoznal, da mu ne bo preveč od rok, če odide čez gmajno in gredeč pogleda, kako je s potjo skozi gozd, zaradi katere so ga že nekajkrat nadlegovali. Po ozki brvi čez Črnc je prišel na gmajno, ki je ležala pred njim kakor obširna njiva pšenice zgodaj pomladi. Trava ni bila visoka, a gosta in sončna. Na spodnjem koncu blizu gozda se je pasla velika čreda.

Pot skozi gozd je bila res slaba. Dolgotrajno deževje jo je tako razmočilo, da je morala živina, ki je hodila tod na gmajno, čofotati do kolen v spolzki ilovici. Zato si je poiskala lepše poti, kjer je le mogla. Trava je bila daleč naokoli poteptana in med drevjem so vodile nove poti. Tu bo treba nekaj ukreniti, je spredel. Pomagalo bi to, kar je že večkrat nasvetoval, pa ga niso poslušali. Treba bo pot skozi gozd do gmajne na obeh straneh zgraditi in navoziti nanjo kamenja. O tem pa nočejo ostali niti slišati.

Z nejevoljo je pomislil na borbe, ki jih ima zaradi gmajne. Ta je bila z obširnimi gozdovi, ki so se dvigali nad njo in segali do sosednjih vasi, last ravenke soseske. Koren je bil že izza svetovne vojne njen župan in je z nekaj možmi upravljal skupno zemljo. Mnogokaj se je zgodilo, kakor je želel, včasih, posebno, kadar bi bilo treba žrtvovati kaj denarja ali dela, pa so mu nasprotovali. Ko

je zdaj čofotal po blatni cesti, je zatrdno sklenil, da ne bo odnehal, dokler poti ne uredi. Tudi ob premišljevanju, kako bo to izvedel, se je spomnil Veronike in odbiral hiše, ki nimajo pravice na gmajni in ne v gozdu, ali ki mu neprestano nasprotujejo in nimajo smisla za skupnost.

Naposled se je spomnil še ostalih otrok. Franc in Jurij bi bila dobra in skrbna gospodarja. Franc je že z dvajsetimi leti, ko so fantje najbolj neumni, včasih tako povedal, da so ga poslušali tudi odrasli. A oba sta odšla takoj prve mesece na fronto in se nista več vrnila. Tomaž, ki je odšel tudi močan in zdrav, se je vrnil osivel, slaboten in na pol slep. Jok pa ni bil nikoli pravi, še od vojakov so ga spodili. Res, ni druge pomoči, kakor da si najde zeta, takega, ki bo dober za grunt pa tudi za gmajno in gozdove!

Iz teh misli ga je zdramil šele nenaden “Bog daj!” iz Črnca. Naglo se je ozrl in šele čez čas zagledal Ledinkovega Tonča, ki je stal v potoku in metal kamenje na suho. Hlače je imel zavihane nad kolena, srajco pa skoraj do ramen; še enkrat je zasadel lopato, jo dvignil, da je voda odtekla in odplavila pesek, kamenje vrgel na kup, potem pa stopil iz vode in nadaljeval:

“Slaba je, kajne, oče Koren?”

Koren je pristopil in pritrtil:

“Trebajo bo popraviti! Uboga živina! Čudež, da se ji nič ne pripeti!”

“Nasuti jo bo treba! Kamenja je v Črncu zadosti, jaz sam vam ga namečem,” se je ponudil Tonč in si poiskal cigareto. “Pravega mojstra ne morem najti, pa bom ostal še malo doma!”

“Bi že, samo preden dopoveš našim! Ko si bodo krave pokvarile parklje in si bo katera še zlomila nogo, potem bodo šele spregledali!”

“Pri nas jo vedno tako; šele tedaj se zganejo, ko jim voda že v grlo teče! Tako je bilo tudi z brvjo; komaj dva dni prej, preden jo je odneslo, so sklenili, da jo popravijo. No, potem je sploh ni bilo treba popravljati; postaviti so morali novo!”

“Težko je, težko!” je tarnal Koren, privlekel iz žepa pipo in si jo prižgal. “Soseska ni več ene misli; mladi gospodarji bi radi kar takoj preobrnilo vse na glavo, stari pa si tudi ne dajo nič dopovedovati! Prej ji bilo drugače. Pomenili smo se in pametno ukrenili, čeprav tudi ni šlo brez preprirov! Včasih sem že takih misli, da bi odložil, pa se naj le drugi ubijajo s sosesko! Za druge delam, doma pa mi delo zaostaja!”

“Nikar, oče Koren! Če vi pustite, bo sam prepil!” je dejal Tonč in ponudil Korenu vžigalnik, ker njegov ni dal od sebe prave iskre.

Ko je Koren nadaljeval pot, se je na brvi, o kateri sta prej govorila, spomnil, da je pri rešetanju ravenkih hiš Ledinkovo kar na lepem spregledal, čeprav sta tam dva fanta. A takoj je ugotovil, da z njima ni nič. Jernej je pretepač in babjek, ima že otroka. Tonč je sicer delaven in pameten fant, toda le kovač, ki ni vajen grunta; in glavno: Ledinkove njive so premajhne.

Kmalu je prišel do prvih hiš. Ob cesti, ki je razpolavljala vas, so stale velike in lepe kmetske hiše a prostornimi kolarnicami in prostranimi dvorišči. Sredi vasi se je dvigala cerkev, skoraj tik nje šola, v bližini trgovina in Skledarjeva gostilna. Skozi odprte kolarnice pa je bilo videti konec sadovnjakov manjše, večinoma s slamo krite koče; tam so stanovali gostači. Še dalje zunaj vasi pa so bile raztresene kočarske hišice, ki pa so bile s ceste vidne le pozimi, ko je odpadlo listje.

V vasi je bilo mnogo tiše kakor na poljih. Pri nekaterih hišah so se sicer oglašali otroci s sadovnjakov, kjer so pasli svinje, pri večini pa je ostal doma le pes s kopico kokoši. Tu pa tam je kdo pripeljal voz koruze ali krompirja ali se naglo vračal s praznim na njive. Pred kolarnico ali pred kletjo so mnogokje čakali polni vozovi.

Korenova hiša je stala blizu cerkve. Ni bila večja od sosednjih. A na dvorišču je vladal vzornejši red in tudi po zunanosti je bila prikupnejša in lepša. Velik črn pes je takoj, ko se je Koren približal lesi, pustil mačka in priteklo h gospodarju. Koren ga je pobožal, nato pa stopil v hlev in pogledal, kako je Liši in njenemu teden dni staremu teličku. Krava je zadovoljna ležala na suhem

in se ozirala po marogastem teličku, ki je spokojno ležal v kotu blizu nje. Koren je oba pobožal z očmi in odšel v sadovnjak. Tu je Tomaž sekal hosto. Ker je slabo videl, je previdno nastavljal suhe veje na štor in še previdneje mahal. Nikoli ni mahnil mimo. Nedaleč se je igralo štiri ali petletno dekletce s treskami - Koren ju je nekaj časa opazoval, nato se je vrnil brez besede v kolarnico. Poiskal si je brezovo metlo in odšel na skedenj, da ga pripravi za kožuhanje. Med delom so mu uhajale misli na gmajno, na slabo pot, na Veroniko in na ženine. V misli se mu je spet vsilil Ledinkov Tonč, a odločno ga je zavrnil.

Ženske so medtem še trgale.

Ker se je že mračilo, so hitele in govorile manj. Veroniki je bilo prav, saj bodo tako prišle do konca in tudi je niso motile v njenih mislih, ki so bile daleč od koruze in jeseni. Pletle so se okoli poletnega romanja na Goro, veselice, ki so jo priredili gasilci, in nekaterih popoldnevov in večerov, ko je bila v njegovi bližini. Že prejšnja leta so ji uhajale misli pogosteje k Tončku kakor k ostalim fantom, a to je kmalu minilo in spet je bila z njim kakor z drugimi. Mislila je že, da ni ničesar, kar bi jo spravilo v zadrego; že dve leti, odkar ji je umrla mati in je oče jel bolehati, je gospodarila prav za prav sama, in pri vsem, kar se je dogodilo važnega na vasi, je imela besedo tudi ona.

Smejala se je dekletom, ki so ji tožile svoje ljubezenske nezgode; če je bila sama, je razmišljala le o tem, kaj bodo sejali na tej njivi, kako bodo prodali to ali ono; na fante je pozabila, čim je zapustila njihovo družbo. Zdaj pa je morala čedalje česče premišljati o Tončetovih zadnjih besedah. Niso pomenile nič posebnega, a Tonč jih je tako izrekel, da so povedale več, kakor če bi jih izrekel drugi fant. Čutila je, da je postal drugačen z njo in da se tudi ona ne vede do njega kot nekoč.

Tudi prej je hodila z njim in z drugimi fanti na božja pota in veselice, na luščenje in kožuhanje, a po vsem tem ji je ostalo v srcu le neskajeno veselje. Nič več. Zdaj pa se je ustavljala pri malenkostih, ki so bile v zvezi s Tončem in ki jih prej niti opazila ni. Ni in ni mogla pozabiti, kako je na Mali Šmaren vrgel iz gostilne pijanega fanta iz Dolenc, ki jo je žalil, ker ni hotela plesati z njim. Tisti večer je skoraj ni spustil iz rok in zdaj pa zdaj jo je stisnil k sebi, da ji je zastal dih.

“Tako! Na Dolgih njivah je letos ne bom več trgala!” je vzkliknila Ložnica, ko je odtrgala zadnji strok v svoji vrsti in ga vrgla na kup.

Veronika se je zmedena ozrla in pohitela; kljub temu je bila zadnja. To je zbudilo spet smeh.

“Kam se je le zamislila?” je vprašala Gačika in pomežiknila Ložnici. “Navadno si bila prva!”

“V tebe že ne!” ji je zabrusil Pišorn, ki je prav tedaj prišel mimo in se je za hip ustavil med ženskami.

“A tudi tebe ne, si že prestar in pregrd!” mu je vrnila Gačika.

Pišorn, za glavo večji od Veronike in tudi za njeno življenje starejši, je premeril ženske in dejal, da ni bilo jasno, ali misli resno ali le za šalo:

“Pa so moje njive lepe in je mlad moj vinograd!”

To je zbudilo še več smeha.

“Glej ga, žena mu še ni prav zatisnila oči, pa bi že rad snubil!”

“Saj se je zdaj na jesen res pomladil! Pogledajte ga! Bog ve, če ne hodi celo klicat!”

“Ali se bojiš, Gačika, da bi prišel pod tvoje okno?”

“Bog me varuj!”

“Seveda, to so le besede! V resnici pa bi mu še vrata odprla!”

“Rajši grem, nazadnje me boste še obdolžile, da hodim k njej!” je odvrnil Pišorn in se naposled rešil žensk.

Tedaj pa je zaklicala Veronika za njim:

“Pridite nocej k nam kožuhat!”

To je spravilo še Joka v krohot.

“Nazadnje bo res prikrevsal!” je zavreščala Ložnica in se tolkla po suhih bedrih.

“Naj le pride, dovolj je bo!” je dejala Veronika med smehom, nato pa nadaljevala resno: “Ložnica in Gačika, pomagajta zmetati koruzo na voz, potem pa pridite! Jaz grem pripravljati večerjo!”

Odvezala si je zamazan moder predpasnik, ga zvila v klobčič in naglo odhitela proti vasi.

Sonce se je hitro spuščalo za Pohorje. Prve niti mraka so se spletale med koruznimi polji in jelševjem ob travnikih. Veroniki je prijetno del mir, ki je legal na zemljo. Bo prišel kožuhat? se je izpraševala. Skrbelo jo je, ker ga ni mogla posebej povabiti.

Na vasi je bilo živahno. Ljudje in vozovi so se vračali s polj. Vmes pa krave z gmajne. Stopale so počasi in se nerodno izogibale. Ko je katera prišla do svojega doma, je krenila kar sama na dvorišče; če je bila lesa še zaprta, se je postavila pred njo in potrpežljivo čakala, da so jo odprli. Če le predolgo ni bilo nikogar, je zamukala. Pri Korenovih jih je privezala stara dekla Gera, ki je popoldne nabirala za svinje in se je prva vrnila. Veronika se je lotila večerje. Kmalu so prišli tudi ostali in zmetali koruzo v skedenj.

Po večerji so se zbrali h kožuhanju. Sredi skednja se je dvigal visok kup strokov. Posedli so naokoli, nekateri kar na tla, drugi so si prinesli klop ali kak panj. Petrolejka na steni je motno razsvetljevala veliki prostor, svetlo je bilo le v njeni bližini, drugod je vladal polmrak. Tam se je zbirala mladina, starejši pa okoli luči. Koren je bedel prav pod njo.

Sprva delo ni hotelo od rok, tudi beseda še ni tekla. Ko je prišlo še nekaj ljudi in se je vrnila Ložnica, ki je odšla domov krmit prašička, je postalo glasneje in tudi kup obeljene koruze je rastel. Najurnejša je bila Veronika. Sedela je blizu vrat. Naglo je vsakokrat segla po stroku, previdno odlomila kocén in odtrgala z njim vrhnje zelene liste; ostalo je le pet, šest belih, skoraj vlažnih notranjih listov, ki jih je lepo nategnila, da je bil strok videti, kakor bi imel dolga bela ušesa. Če je bil slab, ga je obelila do poslednjega lista in ga vrgla v kot. Tisti bodo prišli v koruznjak, lepše pa je Koren vezal po štiri skupaj, da jih bodo lahko obesili pod kap. Sprva je še dohajal; ko pa je prišlo še več kožuhačev, se je kup pred njim naglo večal, da je zaprosil za pomočnika.

“Kdo mi bo pomagal?” je vprašal in se ozrl okoli sebe.

Nihče se ni oglasil, to delo je bilo za starce.

Prav tedaj je vstopil Pišorn.

“Bog daj dober večer!” je pozdravil in pogledal, kam naj sede.

“Viš ga, saj sem rekla, da bo prišel!” je vzkliknila Ložnica in se ozrla po Veroniki.

“Pa pojдите vi vezat!” mu je dejala, ne meneč se za Ložničin smeh.

“Naj bo!” se je vdal Pišorn in sedel h Korenu.

Zdaj ni bilo več dolgočasno. Besede so švigale sem in tja kakor strele, včasih pa je komu, ki je prehudo zinil, priletel za vrat tudi snetljivec. Zapeli so. Le Koren in Pišorn sta imele resne pogovore. Pišorn je bil pri soseski Korenov namestnik, pa sta imela obilo skupnih skrbi.

Pozno ponoči, ko se je kup že precej znižal, je prišlo še nekaj fantov, med njimi je bil tudi Tonč. Trupno so jih pozdravili, Veronika pa je bila še tišja kakor prej. Naskrivaj se je večkrat ozrla po Tonču, ki je sedel na drugi strani kupa, da ga je videla le v obraz. Enkrat sta se srečala z očmi, kmalu potem ji je priletel v krilo lep rdeč strok.

“Kdo ti ga je vrgel?” se je zavzela njena sosedica.

“Ne vem, padel je kakor iz nebes!” je odvrnila, čeprav je vedela, da ji ga je zalučal Tonč.

Čim nižji je bil kup, tem hrupnejše je postajalo. Naposled je prišel tudi Tomaž, primajal se je do srede skednja in se zvrnil v mehko korušinje.

“No, zdaj se enkrat le ni udaril!” je zaklical nekdo.

Nekateri so se na glas zasmejali; rekel pa ni nobeden nič, ker so ga vsi poznali. Lepo invalidnino je dobival, pa ni imel prihranjenega niti vinarja, vse je steklo po njegovem grlu in po

grlu njegovih žensk. Vendar se je Tomaž spet spravil pokonci in sedel k Pišornu ter začel vezati. Zaradi slabe luči in ker je bil že okrogel, je še manj videl kakor navadno, vendar je prav tako dobro vezal kakor ostala dva. To je bil posel, za katerega sta bili potrebni le spretni roki.

Mladi so že sedeli prav tesno skupaj, ker se je kup zmanjšal. Veronika je napeljala pogovor na to, da bi začeli pripravljati kako igro. Še dober mesec dni, pa bo glavno delo končano, medtem bi prepisali vloge, potem pa lahko takoj začno z vajami.

“A kaj naj igramo? Saj smo preigrali že vse, kar imamo v knjižnici?”

Predlagali so to in ono. Ta je slišal o tej igri ali jo je videl kje, Trglavčnikov študent pa jih je tudi nekaj prečital. A pri sleherni je bila kako ovira: ali je bilo preveč oseb ali pa preveč sitnosti s kulisami ali karkoli. Končno so se zedinili na Finžgarjevo “Verigo”. Predlagal jo je Tonč, ki jo je videl v Dolni, kjer je delal dve leti za pomočnika. Povedal je vsebino in Veronika se je takoj zavzela zanjo. Trglavčnikov se je ponudil, da bo prepisal vloge. Naprosili bodo še učitelja, da jih bo učil.

Tako so končali s kožuhanjem, da sami niso vedeli kdaj in kako.

“Hitro smo opravili!” je dejal Koren in z zadovoljstvom obšel velik kup zvezane koruze in tudi precejšen kup tiste, ki bo prišla v koruznjak. Okrenil se je k Veroniki:

“Pojdi po južino; ljudje so lačni in žejni!”

Ženske so pograbile korusinje k stenam in pobrale iz njega po neprevidnosti pomešane stroke. V tem je prišla Veronika s kruhom, jabolkami in vrčem jabolčnika. Kruh in vrč sta romala iz roke v roko, košarico jabolka pa je postavila na koruzo. Zapela ja harmonika in fantje so se zavrteli z dekleti. Starejši so posedli v korusinje, opazovali mlade in se pogovarjali. Koren in Pišorn sta sklenila, da odločno zahtevata v soseski ureditev poti na gmajno. V Korenu je naposled dozorela misel, ki ga je mučila vse popoldne in ves večer: Pišorn bi bil vendar najboljši za Veroniko. Lepo kmetijo ima, trdno in upoštevanja vredno, pri soseski že dolgo delata skupaj, nič slabega ni reči o njem in ne o njegovi žlahti. Tisto, da bi grdo ravnal s svojo ženo, ki mu je pomladi umrla, je skuhala ljudska nevoščljivost! Otroka ima samo enega in tudi prestar še ni.

Veronika se je medtem vrtela v Tončevih rokah okoli ženina, ki ji ga je oče izbral. Sprva so je branila Tončevega močnega objema, naposled pa se je prepustila njegovim rokam. Dišalo je po koruzi in otavi, ki je je bil poln senik nad skednjem. Ves čas nista spregovorila besedice, šele ko je Koren snel svetilko s stene v znamenje, da je veselja konec, jo je Tonč tesneje privil k sebi in jo vprašal:

“Pojutrišnjem pa bomo mi! Prideš!”

Veronika je prikimala in ga toplo pogledala, seveda bo prišla. Tonč pa jo pristavil tiše:

“Moja Veronika! Ali ne?”

Veronika je zardela in se mu izvila.

“Hvala vam, pa drugič spet!” se je zahvaljeval Koren kožuhačem in jim svetil po dvorišču.

Zunaj je bila trda tema. Zvezde so sicer migljale nekje visoko, a mesec še ni izšel. Tonč je še ujel priliko, da je stisnil Veroniki roko in ji želel lahko noč.

Za Korena je bila noč lahka; zadovoljen je bil, da si je našel pravega zeta; Veroniki je bila lepa, a zatisnila je oči šele, ko so se začeli oglašati prvi petelini.

Drugo poglavje

Komaj so koruzo potrgali, skožuhali in jo obesili pod kap ali spravili v koruznjake, že jih je čakal krompir, da ga skopljejo in zvozijo domov. Pri Korenu so imeli vsak dan tri, štiri težake, pa so še zaostajali. Saj je bilo še toliko drugega dela; požeti je bilo treba koruznico in jo postaviti v stave, potrgati fižol, spraviti buče in posejati ozimino. S Tomažem tako ni bilo že od nekdaj nič, to jesen je te redkeje prijel za delo.

Koren mu je že drugič dal razumeti, da ne bo trpel njegovega pohajkovanja.

“Tomaž, tako ne bo šlo. Nekaj boš moral tudi ti pomagati. Vsaj koruznico bi lahko šel postavljat v stave!”

Tomaž pa je mignil z rameni in se okrenil, da bi odšel.

“Ješ pa, ti in oba otroka!” je oče še vrgel za njim.

“Jesti si že zaslužim, Jokec prav tako, Miciki pa menda ne boste sponašali!” je odvrnil Tomaž skoraj osorno in se potegnil skozi kolarnico.

Z njim ni bilo nič. Delal je, kar in kolikor se mu je ljubilo. V začetku meseca, ko je dobil invalidnino, ga po več dni ni bilo iz gostilen. Včasih, to je bilo redko, se je pa lotil vsakršnega dela, tudi takega, kakršnemu ni bil kos. Največ pa je preždel v koči na sadovnjaku.

Ker je bilo težko zaradi težakov, mu je Koren čez nekaj dni povedal še bolj naravnost:

“Če je tako, pa napravi v koči prostor, da si dobim gostače, ki nam bodo delali!”

Tomaža, ki je sedel pred kočo in se grel na soncu, so očetove besede zbudle, da se je naglo dvignil. Bil je majhen in čokat, širokega koščenege obraza in niti zdaj, ko se je zravnal, ni segel očetu do ramen.

Uprl je vanj medle oči in siknil:

“Saj vidite, da sem na pol slep!”

Koren se je obrnil vstran in dejal nekoliko mileje:

“Vino in ženske vidiš še predobro! To in ono bi že lahko napravil!”

Tomaž je hotel še nekaj ziniti, a je zamahnil z roko in se pognal proti kolarnici. Ker ni pazil, je zadel ob polomljeno kolo, ki ga je prej pustil Koren pri vratih, in telebnil na tla. Hitro se je pobral, zaklel in se tipaje preril med vozovi na dvorišče.

Tri dni ga ni bilo domov.

Prvi dan je hlastno vlival vase slabo Skledarjevo vino, razbijal po mizi in klical s ceste znance, ki jih je prepoznal po koraku ali glasu.

“Nace, pridi na požirek! Kaj boš hudiča delal! Prišla bo vojska, vzela ti bo oči, pa ti bodo domači še kruh sponašali. Na, sedi in pij!”

Povabljeni je sedel in spil.

“Še en liter, Skledar,” je kričal, ko je zvalil v gostilno še dve ženski, “prinesi in napiši! V ponedeljek dobim tiste preklete krajcarje! Naj jih hudič vzame, če mi je že vzel oči!”

Proti večeru je bil tako pijan, da ni spravil iz sebe nobene besede več. Sedel je sključen za mizo, kimal in buljil pred sebe. Oči je imel še bolj kalne, rjavo sivkasto brado pa razmršeno. Kolikor se je videlo na obrazu kože, je bila mrtvaško bleda. Bil je kakor starec, ki že sili v grob, čeprav mu je bilo v resnici komaj štirideset let. Če ga je kdo nagovoril, je dvignil svoje kratke noge, si segel v oči, kakor bi si hotel obrisati solze, potem pa skrčil roke v pesti in zažugal tja nekam proti Italijanom.

Naslednjega dne je začel že navsezgodaj z žganjem. Sprva je brundal in rentočil naposled pa je zgrabil prazno steklenico in jo treščil v mlečno meglo, ki se je razbila. Nato se je opotekel proti vratom in začel razbijati po njih s svojo okovano palico.

“Hudiči, vrnite mi moje oči! Oči mi dajte, ne pa denarja! Saj jih nisem prodal, tudi posodil vam jih nisem!”

Kričal je, da ga je bilo slišati na cesto.

“Že spet ga je prijelo,” je dejal Ledinek in pokazal proti odprtemu oknu.

“Saj ni čuda, še mene včasih zgrabi, da bi začel razbijati,” je odvrnil Smeš in udaril s svojo leseno nogo ob tla. “Meni so vzeli nogo, a so mi dali mesto nje drugo, čeprav leseno, da vsaj nekako štorkljam skozi življenje, njemu pa ne morejo dati lesenih oči!”

“Lepe denarje dobiva, pa jih ne zna obrniti sebi v prid!” je nadaljeval Ledinek.

“Bi jih že znal, ko bi le videl! Z očmi lahko napraviš vse, brez njih pa še človek nisi,” je končal Smeš in odštorkljal.

Tomaž se ni dal potolažiti, čeprav je prišel Skledar in ga skušal odvesti nazaj k mizi.

“Pusti me, vrni mi rajši oči! Tebi sem znosil denar, ki sem ga dobil zanje! Samo ti imaš dobiček od njih! Zaprte imaš v skrinji, da ti prinašajo denar! Vrni mi jih!”

Vsak hip je postajal nasilnejši.

“Tomaž, daj mir!” je vpil Skledar in lovil razjarjenega invalida za roke. A imel je tako kratke, da ga ni mogel pošteno zgrabiti. Končno so mu je le posrečilo, da ga je potisnil skozi vrata.

“Tu ostani, dokler se ne boš streznil!”

Tomaž je nekaj časa silil nazaj v gostilno, a moč mu je vidno pešala. Še nekajkrat je udaril po vratih, potem se je opotekel na dvorišče in odtaval v drvarnico, kjer se je zvalil kar na hosto.

Tretje jutro se je povaljan in zbit privlekel v gostilno. Sedel je k oknu in zdaj pa zdaj nagnil steklenico z žganjem. Mimoidoči ga niso več zanimali. Razgledoval se je po svojem življenju in težko mu je bilo.

O, kakšen je bil pred vojno! Delal je za tri, dekleta so se ozirala za njim in fantje so se ga bali. Vedel je, čemu je delal; najstarejši je bil in grunt je bil njemu namenjen. Imel je dekle. Vse je bilo že zmenjeno, ob pustu bi se bila vzela. Pa prišla je vmes vojna. Sprva je šlo dobro; oče je bil pri moči in mati je še živela, delo so zmagovali sami. Neža je rodila otroka, a nihče se ni ujedal zaradi tega, saj bi se bila vzela. V Galiciji pa je dobil takšen revmatizem, da je moral v bolnico. Poldrugo leto je ležal v barakah nekje na Hrvaškem; tri mesece pred koncem pa je udarilo v barako, ga osmodilo in mu pokvarilo vid.

Ko se je vrnil domov, ga je pozdravil s praga Joček, oče pa mu je povedal, da se je medtem Neža omožila v sosednjo vas. Za težje delo je bil nesposoben zaradi oči, v deževnih jesenskih in pomladanskih mesecih pa ga je hromil še revmatizem. Vid se mu je stalno slabšal, naposled so ga priznali za stoočnega invalida. Edino zdravilo in pozabo je našel v vinu. Vmes se je zapletel še enkrat z neko žensko, ki mu je rodila Miciko. Celo k njej se je bil preselil, ko pa je bila Micika stara pol leta, je žensko pustil in se vrnil z otrokom domov. Vselil se je v kočo na sadovnjaku, ki je bila sicer namenjena za gostače. Toda teh niso imeli, odkar so Korenovi otroci dorastli delu. Miciko in Jokca je vzela v varstvo Korenovka, po njeni smrti pa Veronika, ki jima je postala druga mati.

— Domači so potrpežljivi z mano in skrbe za otroka, zato bi jim res lahko pomagal pri delu. To in ono bi že zmožel, si je začel dopovedovati, ko se je zavedel pogovora z očetom pred tremi dnevi. Toda kako naj delam, ko je povsod naokrog sama megla, je zajčal. Ali je to življenje? Vrnejo mi naj oči, pa bom spet oral, kosil in mlatil! In še kako!

Dvignil se je in opotekel na cesto.

Stopal je sredi ceste. Ni se ozrl ne na levo ne na desno, čeprav ga je tu in tam kdo nagovoril. Bil je tako pobit, da ni slišal nikogar. Rad bi bil spet delal, rad bi že od daleč ločil pšenico od ječmena, sodil, kako kaže ajda, prepoznaval na daljavo kravo od človeka, videl cvesti na pomlad

bezeg in na jesen zoreti sadje. Zdaj pa tava med samimi sencami. Senca mu je drevo, krava in tudi človek.

Po vratnikih je stopal počasneje. Čeprav je dobro poznal pot do domačih njiv in travnikov, je moral tu in tam oprezno tipati s palico, preden je stopil. Tam je ležal plug, drugod vreča z žitom ali buča, ki je padla z voza ali so jo prikotalili otroci. Slišal je smeh žensk, ki so kopale krompir, in klice, s katerimi so orači priganjali živino, videl je le sence.

Prišel je do domače njive.

Začudili so se, ko so ga zagledali. Kopači so se naslonili na motike in Ložnica je takoj stegnila jezik.

“Je res že čas, da je nehal piti!”

Tudi Gačika je nekaj zagodrnjala; le domači so se delali, kakor da ga niso opazili.

Tomaž pa je stal na vratniku in se oziral po njivi. Vedel je, da se Micika igra z bučami sredi njive, da Jokec vodi konje, da oče orje. Ker je že star in onemogel, ga plug vleče k tlom. Z opotekajočimi koraki se vlačijo za njim, niti potu, ki mu teče v curku z obraza, si ne utegne obrisati. Toda če konja obstaneta in mu veter ohladi čelo, mu dobro de. Jok vlačijo; Veronika, ki je prej orala, pa stopa po zorani zemlji s polno sejalnico, sega vanjo in v velikih zamahih razmetava zrnje, ki se zasveti v soncu in pada v črno zemljo. Tudi on bi oral in sejal. Toda kako naj drži plug, da bo brazda ravna, kako naj seje, da ne bo pšenica ne pregosta in ne prerodka?

Dolgo je prisluškoval delu. Slednjič ga je premagalo. Palica mu je padla iz rok, sesedel se je na travo in se razjokal kakor otrok.

Koren, ki je preoral upehan do kraja in obračal plug, ga je hotel spet trdo prijeto. Ko pa je videl njegove solze, je mahnil po konjih in s stisnjenim srcem zaoral novo brazdo.

Vštric Veronike se je okrenil k njej in dejal trpko:

“Potrpeti moramo z njim, on sam trpi največ!”

Veronika se je za hip iztrgala iz lepih sanj; s težkim srcem je sledila Tomažu, ki se je čez dolgo dvignil in odtaval nazaj proti vasi. Prazna sejalnica jo je šele spomnila dela. Nasipala si je semena in sejala za vse svoje štiri brate.

Sicer pa je imela lepe dneve.

Delala je od zgodnjega jutra do trde noči. Prva je vstajala in poslednja legala in še je bilo časa, da se je spomnila teh ali onih Tončevih besed ali samo njega. Že to ji je bilo dovolj. Ob misli nanj jo je prešlo toplo. Delo ni bilo več težko, veselila se ga je. Večkrat je nanoslo, da sta se srečala. Zvečer je šla v trgovino, pa ga je dobila kot nalašč. Včasih sta se srečala, ko je odhajala na polje ali se je vračala.

Naj je bilo snidenje še tako kratko, lepo je bilo vedno.

A najlepše je bilo na noč.

Ko so domači pospali in je Micika, ki je spala pri njej, že sladko sanjala in se ne bi prebudila, čeprav bi kdo sekal pod oknom drva, je rahlo potrkal. Ko je potrkal drugič, se je ogrnila v belo ruto in stopila k oknu.

“Dober večer, Veronika!” jo je pozdravil Tonč in se prijel za križe v oknu, da bi ji bil bliže.

“Dober večer!” je šepeta je odzdravila.

Tako se je začel pogovor, ki mu dolgo ni bilo konca. Povedala sta si, kar sta čez dan delala ali zvedela novega. Če jima je zmanjkalo besed, jim tudi ni bil dolgčas. Ker je gledalo okno na zadnjo stran, kjer so rastle goste slive, se ni bilo treba bati, da bi ju kdo opazil. Oče je spal v hiški z oknom na dvorišče, Jera pa v kuhinji. K njima je bilo slišati le tiktakanje stenske ure iz sosednje sobe in Mickino dihanje. Z vasi so se oglašali psi. V posebno mirnih nočeh se je slišalo tudi žuborenje Črnca. Zadnje dni sta se največ pogovarjala o igri, ki so jo že začeli vaditi. Veronika je igrala Micko, Tonč pa Janeza. Tudi v igri sta se imela rada, toda Micka je bila zelo samosvoja in

zamerljiva. Če je Veronika utihnila in ni takoj odgovorila na njegovo vprašanje, jo je Tonč podražil: “Le glej, da se ne boš navzela Mickinih navad!”

Bila sta si blizu, tako blizu, da nista čutila železnih križev, ki so ju ločili.

Ko je bilo že pozno, jo je prijel za roko. Obema so postale besede tišje. Veroniko je toplo spreletelo in čutila je Tončev vroči dih. Šele tedaj jo je zazeblo železo, ki je bilo zasajeno med njiju. Tonč, ki ga je čutil še bolj, se ga je oklepal s svojimi močnimi rokami, a ni se vdalo.

Ni bilo druge pomoči, moral se je posloviti.

Take so bile njene noči. Ni je krepilo spanje, ki ga je bilo tako zelo malo, marveč tihi, skrivnostni pogovori.

Neke noči pa je pretrgal njun pogovor Čuvaj, ki se je snel z verige in z lajanjem prebudil Korena. Ta je prišel skozi kuhinjska vrata pogledat, kaj se dogaja za hišo. Tonč je komaj še pobegnil.

Drugi dan je bil Koren tišji kakor navadno. Veronika se ga je izogibala. Šele zdaj se je zavedala, da je vmes vendar še oče, na katerega doslej ni pomislila. Brez njega in proti njegovi volji se ne bo moglo nič zgoditi. Koren je spregovoril šele po večerji, ko je družina odšla spat. Posedel je proti svoji navadi za mizo. Veronika je pripravljala pri peči moko, da bo drugo jutro navsezgodaj zamesila kruh. Ko se je odpravljala v sosednjo, svojo sobico, je Koren potegnil pipo iz ust in dejal počasi, gledajoč na uro, ki je brezbrizno tiktakala na steni.

“Nocoj pa mu povej, naj pride v hišo in pri belem dnevu, če ima poštene namene! če jih nima, pa naj ne postopa okrog oglov!”

Veronika je obstala kakor vkopana: sklonila je glavo in ni vedela, kam naj skrije roke. Vročina ji je silila v lica. Če bi bil oče vprašal za njegovo ime, bi mu ga bila izdala, toda Koren se je dvignil, stopil nekaj korakov po sobi, se ustavil pred sliko Veronikove matere, svoje druge, že dve leti pokojne žene, in nadaljeval:

“Sicer pa je čas, da pomisliš tudi na to. Tako ne bo šlo več dolgo. Z Jokom ni nič, Tomaž je bolan, midva pa tudi vsega ne zmoreva. Treba bo močne moške roke.”

Takšne tišine ni čutila Veronika v sobi izza časa, ko je ležala mati na parah. Ni si upala dvigniti pogleda od tal.

Koren pa se je vrnil k mizi, položil na njo roke in končal počasi in trdo:

“A vedeti moraš, kdo je za našo hišo in kdo ni! Pod palcem in v glavi mora imeti! To si zapomni!”

Nato je odšel.

Veronika je pristopila k mizi, da bi vzela svetilko in odšla v svojo sobico. Toda obšla jo je taka slabost, da se je sesedla na klop. Oče je sicer že zaprl vrata v hiško, a Veronika je slišala zapoved, ki je ni izrekel:

“Ledinkov Tonč ni za Korenovo hišo!”

Tretje poglavje

Spravili so repo in polja so bila skoraj prazna. Le tu in tam je še gnila kaka buča in se svetila daleč naokoli. Na njivah, ki so jih pred tedni posejali, je žito pognalo že za prst visoko, da so se s svojim osvežujočim zelenilom prijetno ločile od umirajoče okolice. Na vratnikih so stale stave rumenorjave koruznice, veter se je igral z njimi in cefral kot poper suhe liste. Na travnikih so se pasle krave, pastirji so se tiščali okoli ognjev, si pekli krompir ali kostanje in se skrivali med stavami. Jate vran so se spreletavale nad polji in s svojim zoprnim krakanjem oznanjale zimo.

Po jutrih je dolgo ležala vlažna megla, sonce ni imelo več prave moči. Otroci so še sicer tekali